

NR 20

Ogräs

Ogräs är egentligen ett orättvist namn på växter som många gånger är väldigt vackra men som råkar växa på, för oss människor, fel plats.

Det vi kallar ogräs är ofta växter som har stor överlevnads- och spridningsförmåga. Andra trivs bäst på öppen jord och klarar konkurrens dåligt. Den främsta anledningen till att vi måste hålla trädgårdsländ och rabatter fria från ogräs är att de konkurrerar med kulturväxterna om ljus, vatten och näring. De kan också vara värdväxter för sjukdomar och skadegörare. Som ett exempel kan nämnas klumprotsjuka på kålväxterna som också kan spridas med andra korsblommiga växter som åkersenap och penningört. Men det är inte bara det rent praktiska som gör att vi vill hålla trädgården ogräsfri. Det estetiska intrycket är också viktigt. Ogräsfria grusgångar och uteplatser med plattor av olika slag gör att trädgården ser mer välkött ut. Ogräsen brukar delas in i grupperna fröogräs, rotoogräs och vedartade ogräs.

Fröogräs kallas de som är ettåriga eller tvååriga och som sprids och överlever via sina frön. Dessa frön kan ligga vilande i jorden i årtal för att gro när betingelserna är gynnsamma. Till fröogräsen hör bl a dånarter, mållor, pilört, våtarv, korsört, rödplister och baldersbrå.

Rotogräs kallas de som är fleråriga och övervintrar med vilande jordstammar eller rötter. Hit hör revsmörblomma, kvickrot, kirskaal, maskros, åkertistel och många fler.

Vedartade ogräs är frö och rotskott från buskar och träd, och som kommer upp i rabatter och gräsmattor. Hallon, asp och al hör till den här gruppen liksom syren och plommon.

Positiva egenskaper

Ogräsen kan vara vackra om de får växa i fred på en plats där de inte gör skada. Vissa av dem kan till och med lämpa sig bra som komplement till kulturväxterna. Hasselört är en marktäckande växt som kan betraktas som ogräs men som också är lämplig att ha under buskar och träd. Veronika och brunört i en gräsmatta gör ingen skada och att acceptera att de finns där är ofta en fråga om tycke och smak. Blommande vilda växter kan ge nektar åt humlor och bin när kulturväxterna inte hunnit komma i blom.

Växtskadegörarnas naturliga fiender som blomflugor (äter bladlöss) och jordlöpare (äter snigelägg, bladlöss, larver) behövs också pollen och nektar och det skydd som ett litet ogräsbestånd kan ge. Nässeljärilen är ett trevligt värtecken i trädgården och dess larv är beroende av nässlor för att kunna utvecklas. I villaområden och städer är trädgårdarna viktiga reservat för fåglar, smådjur och vilda växter som kan vara värdefulla för att hålla ekosystemet i balans. Ogräs i begränsad mängd bidrar till att göra trädgården artrik och spännande.

Rätt växt på rätt plats

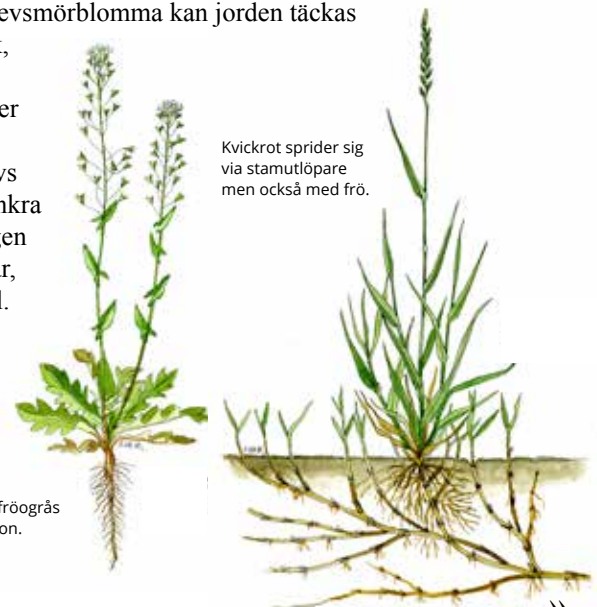
Fröogräs är något lättare att få bukt med än de övriga.

All jord innehåller mer eller mindre ogräsfrön som vilar i väntan på rätta förhållanden för att gro. Många av dem är ljusgroende, de vilar i mörker men gror så snart de utsätts för ljus. Genom att med jämna mellanrum luckra jorden med en handkultivator eller klohacka lurar man dessa frön att gro och river samtidigt upp små ogräsplantor som då dör. Det är viktigt att växterna aldrig får tillfälle att blomma och sätta frö. Är man tillräckligt ihärdig på våren fram till midsommar brukar mängden fröogräs så småningom avta.

Rotogräsen är lite besvärligare då de ofta har underjordiska delar som kan vara svåra att komma åt. Grundprincipen är dock densamma för alla växter som har denna överlevnadsstrategi. De gröna bladen bygger med hjälp av solenergi upp näringsämnen som gör tillväxten möjlig.

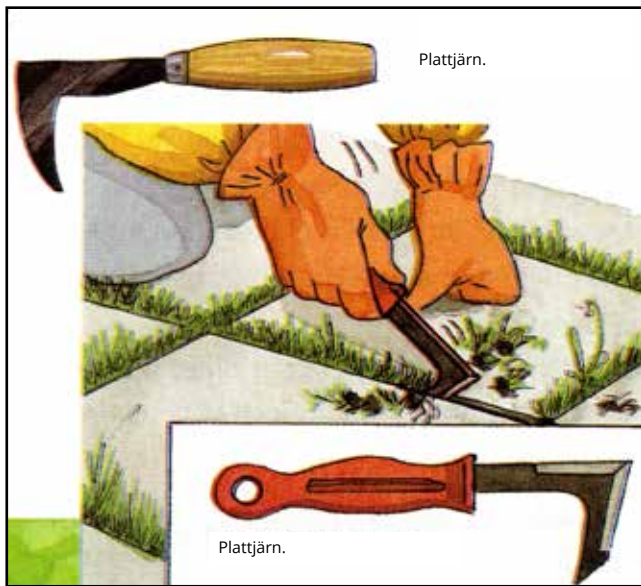
En del av näringsämnena lagras i roten och/eller i underjordiska stamdelar. Växten bygger på så vis upp en reserv, dels inför vintern men också för att överleva om de gröna delarna skulle skadas. Nya skott skjuter då upp ur rot- eller stamdelarna. Näringsreserven är dock begränsad och om de gröna bladen aldrig får en chans att utvecklas kommer roten så småningom att svälta ihjäl. Återigen är det viktigt att vara mer envis än ogräsen.

Genom att hela tiden ta bort de gröna växtdelarna och hacka sönder rötterna, (fler små rot- eller stamdelar måste då använda energireserven för att skjuta nya skott) kan man utrota även de mest envisa ogräsen. När man anlägger en perennrabatt eller en gräsmatta bör jorden vara fri från fleråriga ogräs. Är ytan täckt av envisa ogräs som kirskaal eller revsmörblomma kan jorden täckas med markduk, kartong eller tidningar under 1-2 säsonger. På så vis kvävs ogräset. Förankra marktäckningen väl med stenar, plankor el dyl.

Lomme, ettårig fröogräs stor fröproduktion.

Kvickrot sprider sig via stamutlöpare men också med frö.

Vedartade ogräs är kanske de svåraste att bli av med så länge man vill behålla de träd och buskar som skjuter rotskott. Det bästa sättet är att med en vass spade skära av rötterna och gräva upp rotskottet. Man får räkna med att nya rotskott kommer att växa upp och att man måste vara påpasslig med spaden innan de har vuxit sig stora. Växer rotskotten in i gräsmattan kan man klippa av dem med gräsklipparen. De försvinner inte men de hindras att växa sig stora. Om man ska ta bort ett stort träd som sänder ut rotskott kan det vara bra att ringbarka trädet först. Det gör man genom att skära bort barken in till veden så att det bildas en halvmeter högt bälte runt stammen och sedan låta trädet stå minst en växtsäsong. På så vis hindras näringstillförseln till roten som då dör. Sedan faller man trädet och tar bort stubben.

Andra ogräsminskande metoder

Hemligheten bakom en nästan ogräsfri trädgård är att alltid vara steget före och arbeta förebyggande. En viktig del i detta tänkande är en bra planering. I grönsakslandet är det bra att ha en växtföljd där hackgrödor ingår. Det innebär att man inte odlar samma växtslag på samma plats år efter år utan låter grödorna byta plats. Potatis är en hackgröda där man bearbetar jorden ett flertal gånger när man kubar. Då stör man också ogräsen.

På våren börjar man förarbeta trädgårdsland och planteringar med att kratta ut jorden och avlägsna alla rötter och småplantor. Fanns det mycket ogräs året innan kan det vara en god idé att upprepa detta ett par gånger med 5-6 dagars mellanrum innan man planterar eller sår. Rensa i perenna rabatter innan växtligheten tar fart.

När plantorna vuxit till sig något kan man täcka jorden, bar jord gynnar alltid ogräs. Lättast är det att täcka med ett ganska tjockt lager gräsklipp, eller andra gröna blad

vilket också har den fördelen att det avger näringsämnen till grödan när det förmultnar och håller fukten kvar i jorden.

Runt buskar och träd kan man använda täckbark men bäst är att plantera marktäckande växter som konkurrerar ut ogräset.

Handredskap

I den lilla trädgården är det mest praktiskt att rensa bort ogräsen med någon typ av handredskap. I många fall är det enklast att dra upp dem med handen, under förutsättning att jorden är lucker. För grönsakslandet är en klohacka lätt att använda. Den river upp ogräset och luckrar jorden, men ogräs med pålrot som maskrosor och tistlar måste avlägsnas med spade eller maskrosjärn. Ett skyffeljärn är bra när man vill rensa i grusgångar. Det är bara det översta jordlagret som bearbetas vilket medför att rotogräsen kommer tillbaka och täta upprepningar av behandlingen är nödvändig. För att underlätta arbetet är det viktigt att man slipar redskapen och håller dem i trim.

Ogräsflamning

Inom parkförvaltningar och ekologisk grönsaksodling används s k termisk ogräsbekämpning (flamning) med brännare. Det innebär att man hettar upp ogräsen så att cellerna skadas och växten dör. Det finns flera olika modeller i handeln, de flesta har gasol som ”drivmedel”. Det finns även elektriska brännare passande för mindre ytor.

Ogräsättika

Ogräsättika är ett miljövänligt ogräsmedel som har god effekt mot fröogräs, men vänta inte för länge, bästa resultatet får man när plantorna är små. Upprepade behandlingar kan hjälpa även mot rotogräs. Spruta/duscha ut ca 2 dl per m². Ogräsättika får dock inte användas i miljödiplomerade föreningar.

Skyffeljärn för rensning av ogräs.